

Strategi
Program
Handlingsplan

**Miljö- och klimatstrategi för
Mörbylånga kommun 2023-2030**

En strategi beslutas normalt av kommunfullmäktige och innehåller ett eller flera uppdrag om insatser till en eller flera nämnder.

Strategin aktualitetsprövas efter att kommunfullmäktige gett uppdraget till förvaltningen.

Redaktionell ändring gjord efter fullmäktiges beslut 2023-11-02.

Beslutad av:	Kommunfullmäktige
Beslutsdatum inkl. ev. §:	2023-06-19 § 79
Dokumentansvarig:	Näringslivschef
Dokumentet gäller för:	Mörbylånga kommun
Dokumentet gäller från och med:	2023-05-01
Dokumentet gäller till och med:	2030-12-31
Ev. dokumentkoppling:	Avfallsplan 2023-2030, Kretslopp Sydost, Översiktsplan 2014, Grönstrukturplan Färjestaden, Dagvatten- och skyfallsplan, VA-plan, Vindkraftsplan, Kostpolicy, Policy för sortering av avfall och cirkulation av material, Upphandlingspolicy, Näringslivsstrategi 2022-2030
Dnr:	KS 2023/000094-1.3.1

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte.....	4
1.3 Strategins roll i kommunens styrmodell	4
1.4 Genomförande och uppföljning.....	5
1.5 Mål, delmål och avgränsningar.....	5
1.6 Rådighet.....	5
2. Utgångspunkter.....	5
2.1 Globala trender.....	5
2.2 Regionalt perspektiv	6
2.3 Lokala förutsättningar	7
3. Målbild och mål för 2023-2030.....	7
3.1 En miljömässigt hållbar kommun – för naturen, klimatet och människan ...	7

I. Inledning

I.1 Bakgrund

Mörbylånga kommun, står liksom andra kommuner i Sverige och världen, inför utmaningen att bidra till att den globala uppvärmningen hålls under 1,5 grader. Vi ska samtidigt uppnå Sveriges nationella miljömål och FN:s globala mål i Agenda 2030 för att kunna öka livskvaliteten för kommunens invånare och stärka samhällets motståndskraft mot de nya utmaningar som en ökad uppvärmning och förlusten av biologisk mångfald ger.

Det kommande decenniet kommer att vara avgörande för miljö- och klimatarbetet i kommunen och i världen. Sverige är ett föredöme i världen – och Mörbylånga kommun ska fortsätta att ha ambitionen att vara ett föredöme i Sverige. Denna strategi avser Mörbylånga kommuns långsiktiga arbete med miljö- och klimatfrågor de kommande åtta åren.

Miljö- och klimatfrågan är en av vår tids avgörande frågor. Hotet mot klimatet känner inga gränser och måste därför tacklas globalt. Ansvaret måste vara på samtliga nivåer i samhället. Att lyckas med omställningen innebär att våga testa och fortsätta lära.

Dagens moderna teknik kan mycket enkelt bli morgondagens belastning och vi behöver därför ständigt undersöka nya möjligheter för att minska vår miljö- och klimatpåverkan. Vi behöver skala upp framgångsrika initiativ samt avsluta de som inte ger önskade effekter. Samverkan är nyckelordet både internt och gentemot externa aktörer.

För att lyckas genomföra miljö- och klimatstrategin behöver vi utveckla och skapa former för dialog, engagemang och åtgärder för att säkerställa bredd och långsiktighet. Alla samhällets aktörer är viktiga och har ett gemensamt ansvar. Vi löser detta tillsammans eller inte alls.

Mörbylånga kommun har stora möjligheter att påverka utvecklingen på miljö- och klimatområdet i och omkring kommunen inom samhällsplanering, mobilitet och konsumtion. Att uppnå Mörbylånga kommuns miljö- och klimatstrategis åtaganden kommer kräva stora insatser och förutsätter att alla berörda parter bedriver ett seriöst, långsiktigt och målmedvetet miljö- och klimatarbete.

I Mörbylånga kommuns verksamhetsplan med budget 2022 gavs förvaltning och nämnder uppdraget att uppdatera kommunens klimatstrategi. Kommunstyrelsen beslutade att ändra strategins namn till ”Miljö- och klimatstrategi”. Strategin har tagits fram av verksamheten Hållbar utveckling, med stöd av tjänstepersoner som har representerat kommunens samtliga verksamheter och bolag.

I.2 Syfte

Miljö- och klimatstrategin visar riktningen för kommunens långsiktiga strategiska miljö- och klimatarbete. Strategin lägger grunden för omställningen till en miljömässigt hållbar kommun år 2030 och är Mörbylånga kommuns övergripande styrande dokument för kommunens nämnder och styrelser inom områdena klimat och miljö. Strategin ska även stödja och inspirera kommuninvånare och aktörer inom privat och offentlig sektor.

I.3 Strategins roll i kommunens styrmodell

Mörbylånga kommuns Miljö- och klimatstrategi uttrycker den politiska viljan för kommunens långsiktiga arbete med miljö- och klimatfrågor. Strategin antas av

kommunfullmäktige och är ett övergripande strategiskt styrande dokument för Mörbylånga kommuns nämnder och styrelser.

1.4 Genomförande och uppföljning

Mörbylånga kommuns nämnder och styrelser ansvarar för att driva och samordna arbetet med att genomföra strategin. Samtliga nämnder och styrelser ska i sin ordinarie verksamhetsplanering identifiera och prioritera de åtgärder som behöver genomföras inom sina respektive ansvarsområden utifrån de uppdrag som tilldelats i strategins tredje kapitel, för att miljömålen och delmålen i strategin ska kunna nås. På detta sätt integreras miljö- och klimatfrågorna i verksamheternas planering.

Verksamheterna ansvarar för att åtgärderna i respektive nämnds handlingsplan genomförs. Åtgärderna i handlingsplanerna syftar till att uppfylla målen i strategin. Respektive nämnd ska säkerställa att målen följs upp och utvärderas. Rapportering till nämnderna sker främst i samband med årsredovisningen, men kan även vara en del av de vertikala dialogerna.

1.5 Mål, delmål och avgränsningar

Miljö- och klimatstrategin fokuserar på de största utmaningarna för en miljömässigt hållbar kommun 2030 och innehåller tre prioriterade miljömål som handlar om naturen, klimatet och människan. Varje miljömål innehåller en introduktion till målet, delmål och ansvarig nämnd/styrelse.

Mål och delmål i strategin bygger på FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030, Sveriges nationella miljömål, Parisavtalet och Kalmar läns regionala mål inom miljö- och klimatområdet.

Följande avgränsningar gäller för miljö- och klimatstrategin:

- Strategin innehåller befintliga kommunala mål som finns i andra styrande dokument i kommunen och har bedömts som särskilt viktiga att samla och lyfta fram i en och samma strategi. Exempel på detta är mål i Översiktsplan för Mörbylånga kommun från 2014 och mål i Avfallsplan 2023-2030, Kretslopp Sydost.
- Strategin tar ett helhetsgrepp kring kommunens miljö- och klimatutmaningar och innehåller därför mål för biologisk mångfald, konsumtion, giftfri miljö, begränsad klimatpåverkan och klimatanpassning.
- Strategin omfattar växthusgaserna koldioxid, metan och lustgas.

1.6 Rådighet

Mörbylånga kommun har begränsad rådighet över den enskilde individens val men det finns ett uppdrag att inspirera invånare hur de kan agera för att bidra till bättre klimat och miljö. Beteenden hos invånare, besökare och företag i kommunen påverkar framgången i det gemensamma miljö- och klimatarbetet. För att främja detta skapar Mörbylångas kommunkoncern förutsättningar för hållbara val och främjar hållbara beteenden bland annat genom inriktningar i de kommunala upphandlingarna.

2. Utgångspunkter

2.1 Globala trender

Övergripande klimatmål finns om att alla världens länder ska bidra till att minska utsläppen av växthusgaser. Enligt FN:s Parisavtal som trädde i kraft 4 november, 2016, ska den globala uppvärmningen begränsas till under två grader, helst till en och en halv grad.

FN:s globala hållbarhetsmål består av 17 globala mål med sammanlagt 169 delmål. FN talar om hållbar utveckling med tre sinsemellan lika viktiga perspektiv; socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling. Mål som bedöms extra relevanta för energi- och klimatarbetet:

- Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla (mål 7).
- Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation (mål 9).
- Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara (mål 11).
- Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster (mål 12).
- Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser (mål 13).
- Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer (mål 16).

(Agenda 2030, FN:s utvecklingsagenda, 2015)

2.2 Regionalt perspektiv

På regional nivå finns ett antal styrdokument med miljö- och klimatmål som länets kommuner bör förhålla sig till och/eller förväntas bidra till att uppfylla. Region Kalmar län ansvarar för vissa av dokumenten medan andra har Länsstyrelsen som ansvarig organisation. Ett antal av dokumenten överlappar varandra inom ett flertal områden. Nedan följer sammanfattningar av de som är mest övergripande.

Regionala Utvecklingsstrategin

Transportsystemens miljö- och klimatpåverkan måste minska för att vara långsiktigt hållbart. Resande med kollektivtrafik är att föredra eftersom det generellt leder till minskad klimatpåverkan samt mindre trängsel och buller. Omställning till fossilbränslefria transporter är en av länets stora utmaningar.

En miljö i balans är en förutsättning för hållbar utveckling. Utsläppen av klimatpåverkande gaser från Kalmar län ska minska, totalt sett och inom alla sektorer. Idag kommer de största utsläppen från jordbruk, transporter och energiförsörjning vilket gör dessa sektorer till prioriterade områden.

Vatten av god kvalitet och i tillräcklig mängd är avgörande för regionens utveckling. För att trygga människors hälsa nu och i framtiden är det därför viktigt att skydda råvatten i samhällsplaneringen, liksom att hushålla effektivt med de begränsade vattenresurserna.

Målen inom den hållbara samhällsplaneringen:

- Region Kalmar län är en fossilbränslefri region
- Samhällsplaneringen är klimatanpassad och robust samt erbjuder trygga, tillgängliga och gröna miljöer för alla
- Alla i länet har tillgång till väl utvecklad fysisk och digital infrastruktur.

Kalmar läns energi- och klimatstrategi 2019-2023

I Kalmar län tar vi tillsammans ansvar för att minska utsläppen av växthusgaser. Energin är förnybar, energianvändningen effektiv och utsläppen av växthusgaser går mot noll.

Transporter och jordbruket står för ungefär en tredjedel vardera av växthusgasutsläppen i länet.

Prioriterade insatsområden

- Resor och transporter
- Förnybar energiförsörjning
- Industri och företag
- Byggnader och fastigheter
- Jord- och skogsbruk
- Konsumtion och produktion

Kalmar läns regionala åtgärdsprogram för de nationella miljömålen

Bland de nationella miljömålen har Kalmar län pekat ut fem fokusområden:

- Klimat
- Miljögifter
- Vatten och miljöer vid vatten
- Levande landskap
- God bebyggd miljö

2.3 Lokala förutsättningar

Mörbylånga kommun har, med sin geografiska placering och sitt näringsliv, ett antal förutsättningar som kan anses vara såväl utmaningar som fördelar. Nedan följer de tydligaste exemplen.

2.3.1 Mörbylånga kommuns styrkor och möjligheter

- Besöksnäringen - bidrar till den sociala och ekonomiska hållbarheten.
- Digital infrastruktur – väl utbyggd, vilket minskar behovet av persontransporter, och möjliggör minskad arbetspendling.
- Lantbrukarna på södra Öland bidrar till den biologiska mångfalden i tillägg till att de är stora livsmedelsproducenter, vilket ökar tillgången på närproducerade livsmedel.

2.3.2 Mörbylånga kommuns svagheter och hot

- Besöksnäringen - belastar samhällsservice, klimat, miljö och natur.
- Kollektivtrafiken – bristen på frekventa transportlinjer tvingar boende såväl som besökare att välja den egna bilen för sina transportbehov.
- Klimatförändringar – de senaste tio åren har södra Öland drabbats av mer eller mindre kontinuerlig torka. Grundvattennivåerna har sjunkit och hinner inte återhämta sig under de perioder av året då det tidigare skedde. Minskad nederbörd främst under den kallare perioden av året är en starkt bidragande orsak.
- Lantbruket – orsakar, liksom många andra branscher, utsläpp av växthusgaser. En omställning kräver i många fall omfattande investeringar.

3. Målbild och mål för 2023-2030

3.1 En miljömässigt hållbar kommun – för naturen, klimatet och människan

Mörbylånga kommun har år 2030, som geografiskt område, ställt om till en miljömässigt hållbar kommun. Mörbylånga kommun är i framkant bland Sveriges kommuner i arbetet med att förebygga och åtgärda miljö- och klimatproblem. Kommunen kännetecknas som ett hållbart samhälle, med en välplanerad och

klimateanpassad infrastruktur, som har fasat ut användandet av fossila bränslen och är självförsörjande på förnybar energi.

Miljömål 1: Mörbylånga kommun har rik och frisk natur

Mörbylånga kommun ska ha tillräckliga arealer av naturtyper och livsmiljöer med rätt skötsel för att skydda, bevara och utveckla de arter och ekosystemtjänster som finns i kommunen. Mörbylånga kommun ska även bidra till den biologiska mångfalden utanför kommunen. Vi arbetar för renare land, hav och vattendrag genom att minska nedskräpning och spridning av miljögifter. Vi ökar den biologiska mångfalden i och utanför tätortsmiljö genom att konsekvent kombinera smart samhällsplanering med biologisk mångfald och vi främjar den biologiska mångfalden genom inköp, markanvisning och exploateringsavtal.

Insatser:

- 1.1. Mörbylånga kommun sköter, skyddar och främjar ett hållbart nyttjande av arters livsmiljöer så att naturvärdena utvecklas.** Bibehållandet av biologisk mångfald på lång sikt är en förutsättning för hållbar utveckling.
Ansvarig nämnd: Samhällsbyggnadsnämnden
- 1.2. Mörbylånga kommun arbetar för renare land, hav och vattendrag.** Flera av ekosystemen som återfinns i vattenmiljö är mycket känsliga. Samtidigt utsätts hav och vattendrag idag för enorma påfrestningar, som exempelvis övergödning, utfiskning, försurning och klimatförändringar. Att kemikalier släpps ut i våra vattendrag är också ett stort problem, liksom förekomsten av marint skräp.
Ansvarig nämnd: Samhällsbyggnadsnämnden
- 1.3. Värna Mörbylånga kommuns odlingslandskap och bruka det hållbart.** Mark är en viktig naturresurs. Hur den planeras och används får konsekvenser över lång tid. Södra Ölands odlingslandskap har sedan 2000 en plats på UNESCOs världsarvslista. Jordbruksmarken i Mörbylånga kommun är bland Sveriges bästa. Denna behöver värnas för att bland annat säkra en fortsatt långsiktig matproduktion. Metoderna för att bruka jordbruksmarken ska anpassas så att de bevarar och utvecklar markens kvalitet och dess naturvärden.
Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen, Samhällsbyggnadsnämnden

Miljömål 2: Mörbylånga kommuns klimatavtryck ska minska

Mörbylånga kommuns utsläpp av klimatgaser ska årligen minska med sikte på att så snabbt som möjligt nå nollavtryck. Utsläppen av växthusgaser som sker inom Mörbylånga kommun ska minska och likaså de konsumtionsrelaterade utsläppen. Mörbylångas kommunkoncern ska minska sina egna utsläpp i högre takt och använda samtliga tillgängliga verktyg och styrmedel för att driva på samhällets omställning. Det gör vi genom energieffektivisering i bostäder och kommersiella fastigheter. Vi har gröna elavtal, producerar och använder enbart energi från förnybara källor och minskar andelen bilresor medan gång, cykel och kollektivtrafik ökar. Vi minskar klimatpåverkan från inköp, markanvisning och exploateringsavtal.

Insatser:

- 2.1. Utsläppen av växthusgaser per invånare och år inom Mörbylångas kommuns geografiska område ska minska.** Koldioxid är den mest uppmärksammade växthusgasen men en rad andra gaser påverkar också växthuseffekten, exempelvis lustgas. Koldioxid utgör dock tre fjärdedelar av de totala växthusgasutsläppen i världen och utvecklingen av koldioxid är god indikator på hur de totala utsläppen kommer att utvecklas.
Målvärde: Mörbylånga kommun ska bidra till att utsläppen är under 4 ton per invånare och år 2030.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen, Samhällsbyggnadsnämnden, Kultur- och tillväxtnämnden, Socialnämnden, Utbildningsnämnden och MBAB

2.2. Utsläppen av växthusgaser från konsumtion i Mörbylånga kommun ska minska.

Att välja ett semestermål som ligger i eller närmare Sverige och äta mer växtbaserad kost är exempel på hur vi tillsammans med andra mer klimatsmarta konsumtionsval, skapar stora klimatvinster. Vi kan genom att förändra vårt beteende bli föregångare i att efterfråga klimatsmarta produkter och tjänster.

Målvärde: Mörbylånga kommun ska bidra till att utsläppen är högst 3,3 ton koldioxidekvivalenter per person och år 2030, för att därefter minska till 1 ton per person och år 2050.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen

2.3. Utsläppen från upphandlade varor och tjänster under perioden 2023 – 2030, ska minska snabbare än utsläppen från samhället i övrigt.

När det finns tydliga politiska beslut och en tydlighet från ledningen i kommunen om att minska klimatpåverkan i alla verksamheter, är upphandling det viktigaste verktyget.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen

2.4. Mörbylånga kommun är en fossilbränslefri kommun 2030.

Fossilbränslefri kommun betyder att såväl hela den kommunala organisationen, inklusive de kommunala bolagen, som verksamheter och boende i kommunens geografi har minskat användningen av fossila bränslen.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen, Kultur och tillväxtnämnden, Samhällsbyggnadsnämnden, Socialnämnden, MBAB

2.5. Klimatpåverkan från konsumtion av livsmedel ur ett livscykelperspektiv ska minska.

Livsmedelsproduktionen kan påverka miljön negativt, exempelvis genom att bidra till övergödning av våra sjöar och vattendrag eller orsaka utsläpp av växthusgaser. Med ett livscykelperspektiv ska organisationen beakta sina betydande miljöaspekter med hänsyn taget till vad som händer genom produktens hela värdekedja. Detta innebär bland annat att ta hänsyn till vilken del av en produkts livscykel som ger upphov till störst miljöpåverkan.

Målvärde: Mörbylånga kommuns ambition är att klimatpåverkan har minskat med 30% under perioden 2023-2030, vilket inkluderar klimatpåverkan från matsvinn.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen och Samhällsbyggnadsnämnden

2.6. Mörbylånga kommun ska fortsätta satsa på gröna investeringar och kommunkoncernen ska bevaka att kommunens tillväxt inte leder till negativ miljöpåverkan, kommunen ska i sin kapitalförvaltning prioritera miljöområdet.

Kommunsektorn står för en stor del av de investeringar som behöver göras för att ställa om samhället i en hållbar riktning. Vid ett val av "Gröna lån" för att finansiera hållbara investeringar kommer pengarna från placerare som vill att deras förvaldade medel ska göra skillnad för miljön. Kommunkoncernen ska integrera miljöhänsyn, socialt ansvar och god etik vid placeringar. Med miljöhänsyn, god etik och socialt ansvar menas att företag utöver lagstiftning följer internationella normer för mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och antikorrupcion.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen

2.7. År 2025 är uppvärmningen inom kommunala lokaler och bostäder samt elanvändningen producerad med förnybar energi.

2022 används eldningsolja i fjärrvärmeverken vid de tillfällen under året som de revideras. Detta sker omkring fyra veckor under den varmare delen av året. För

att uppnå målet om 100% förnybar energi behöver Mörbylånga kommun föra dialog med de leverantörer som anlitas.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen

2.8. De kommunala lokalerna/samhällsfastigheterna och bostäderna ska energieffektiviseras.

I den tidigare klimatstrategin för Mörbylånga kommun innebar målet om energieffektivisering en energianvändning på 101 kWh/m². För att nå den nivån av energianvändning måste effektiviseringen nå en nivå på 28% år 2030, jämfört med 2021.

Målvärde: År 2030 är ambitionen att en total energieffektivisering på 28% uppnåtts i de kommunala lokalerna/samhällsfastigheterna och bostäderna jämfört med 2021.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen, MBAB

Miljömål 3: Mörbylånga kommun har en hälsosam livsmiljö

Mörbylångabornas hälsa och livskvalité ska främjas genom minskad användning av skadliga ämnen och säkrad tillgång till vatten- och grönytor för att utjämna klimatförändringarnas effekter och ge boende tillgång till mer hälsosamma miljöer. Översvämningar, värmeböljor och torka är exempel på effekter av klimatförändringar som kan påverka Mörbylångabornas liv och hälsa negativt. Mörbylånga ska bli mer motståndskraftigt och öka sin förmåga att hantera klimateffekter genom insatser i planering och befintlig tätortsmiljö och säkra tillgången på rent dricksvatten.

Insatser:

3.1. Mörbylånga kommun minskar användningen av skadliga ämnen.

Vid upphandlingar och övriga inköp ska materialens påverkan på miljö och människors hälsa ingå som en tydlig parameter.

Ansvarig nämnd: Alla nämnder

3.2. Mörbylånga kommuns motståndskraft vid ett förändrat klimat ska öka.

Översvämningar, värmeböljor och torka är exempel på effekter av klimatförändringar som kan påverka Mörbylångabornas liv och hälsa negativt. Mörbylånga ska bli mer motståndskraftigt och öka sin förmåga att hantera klimateffekter genom insatser i planering och befintlig tätortsmiljö och säkra tillgången på rent dricksvatten.

Ansvarig nämnd: Kommunstyrelsen, Kultur- och tillväxtnämnden, Samhällsbyggnadsnämnden, Socialnämnden, Utbildningsnämnden samt styrelsen för MBAB.